

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ БЕЗРОБІТТЯ СЕРЕД МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто актуальні проблеми безробіття серед молоді, досліджено причини його виникнення. Проаналізовано позитивний та негативний вплив явища безробіття на економіку України. Розроблено найбільш оптимальні заходи щодо вирішення поставленого питання.

Аннотация. Рассмотрены актуальные проблемы безработицы среди молодежи, исследованы причины ее возникновения. Проанализировано положительное и отрицательное влияние безработицы на экономику Украины. Разработаны наиболее оптимальные меры по решению поставленного вопроса.

Annotation. The paper discusses the current problems of youth unemployment, investigated its causes have been studied. Positive and negative impact of the unemployment phenomenon on the economy of Ukraine have been analyzed. The most appropriate measures on solving the given problem were developed.

Ключові слова: молодь, ринок праці, проблеми працевлаштування.

Актуальність статті полягає в тому, що проблема безробіття молоді є першочерговою серед економічних та соціальних проблем ХХІ століття.

Праця є одним із основних джерел багатства, фактором зростання виробництва. Тому суспільство на всіх етапах розвитку цікавило питання про ефективність використання робочої сили, оскільки доведено, що зростання безробіття на 1 % скорочує ВВП на 2 – 3 %. На жаль, дане явище не оминуло Україну. Як правило, розв'язання саме цієї проблеми знаходиться на першому місці в усіх цивілізованих країнах, особливо, коли стоїть завдання досягти стійкого, довготривалого піднесення в усіх сферах суспільного життя. Залучення молоді до розвитку економіки та інших галузей суспільного виробництва – це шлях до забезпечення гідного існування не лише окремої людини, а й цілої держави. Для України це є важливим стратегічним параметром, оскільки він може забезпечити економічне зростання держави.

Вирішенням та дослідженням таких проблем, як безробіття займалися різні вчені – українські та іноземні: І. Розпутенко, В. Князева, Д. Богиня, Е. Лебединська, Г. Купалова, В. Бакуменко, О. Хеффе, А. Пігу, Кочума І. Ю., Баник О. Б. та ін.

Мета статті – розкрити причини виникнення і поширення безробіття в Україні серед молоді, показати про вплив держави на стан безробіття; розглянути проблеми зайнятості та працевлаштування молоді, адже молодь – це головна складова ринку робочої сили.

Ринок робочої сили молоді – одна з найголовніших складових національного ринку робочої сили в цілому. Проблеми виникають тут саме тому, що порушується співвідношення попиту і пропозиції. А саме це означає, що робоча сила підпорядковується дії спільних об'єктивних економічних законів ринку, законам, які регулюють відносини роботодавців та власників робочої сили. Також поява безробіття молоді спричинена такими чинниками:

- недостатнім рівнем взаємодії між навчальними закладами та роботодавцями;
- відсутністю у молодих фахівців знань, основ соціально-правових відносин, необхідної кваліфікації;
- державне замовлення на підготовку кадрів не відповідає сучасним вимогам ринку праці;
- слабка адаптація до навколишнього середовища;
- високими професійними вимогами у роботодавців до майбутнього працівника та небажанням їх нести додаткові організаційні та фінансові витрати, пов'язані з професійним навчанням молодих кадрів;
- небажанням роботодавців приймати на роботу молодих людей у зв'язку зі службою у Збройних силах у майбутньому, а молодих жінок – у зв'язку з відпусткою по догляду за дитиною [1].

Безробіття молоді – соціально-економічне явище, при якому працездатна молодь перебуває в пошуках роботи та готова приступити до неї, але не може реалізувати своє право на працю, тим самим втрачає основні засоби до існування. Сьогодні значна частина молоді подає документи до вищих навчальних закладів та намагається продовжити своє навчання. Однак наслідки цієї незайнятості з періоду повноліття можуть бути негативними, тому що відсутність перспектив на майбутнє особливо небезпечно. Також у даний час посиленню напруги на українському молодіжному ринку праці сприяли такі фактори: криза в економіці, демографічний фактор, ліквідація робочих місць з менш жорсткими вимогами та створення нових – з більш жорсткими вимогами найму, перехід підприємств у руки приватних власників.

Люди, які вперше виходять на ринок праці, та не маючи професійної освіти, втратили гарантію працевлаштування, опинились соціально незахищеними на ринку праці. Такої гарантії не мають і випускники вищих навчальних закладів, адже, закінчуючи навчання, вони стикаються з проблемою пошуку роботи та тим, що більшість роботодавців вимагають для своїх вакансій досвіду праці.

Також існує ще одна проблема: студенти часто не можуть адекватно оцінити себе, завищуючи свою "вартість" на ринку праці. У докризові часи, коли не вистачало кваліфікованих фахівців, роботодавці готові були брати випускників вузів на достатньо високу заробітну плату і компенсаційний пакет. Сьогодні ринок праці, як і раніше, відчуває дефіцит кваліфікованих кадрів. Тільки на деяких підприємствах існує стабільність у прийнятті молодого фахівця на роботу з подальшим навчанням його з метою підвищення професійної майстерності. Найважче молодим спеціалістам, які тільки-но починають свій професійний шлях, бо компанії ставляться по-різному до питання найму на

яка не здатна конкурувати на ринку праці, а тим самим вважають, що це марна витрата часу наймати некваліфікованого спеціаліста. Роботодавці не хочуть здійснювати додаткові організаційні та фінансові витрати, пов'язані з професійним навчанням молодих кадрів, бо за цей час можливо було б збільшити продуктивність праці за допомогою кваліфікованих спеціалістів.

Інші, навпаки, бачать позитивні сторони у наймі таких спеціалістів, їх навчанні та подальшому оформленні на контрактну основу.

Однак безробіття серед молоді зростає, потреба молодих спеціалістів у працевлаштуванні не відповідає перспективній кількості робочих місць на ринку праці. Фінансові очікування молодих спеціалістів суперечать вимогам, які висуває підприємець до своїх потенційних співробітників. Цю ситуацію ускладнює також відсутність практичного досвіду, який вимагає роботодавець, тому виникає замкнене коло: студент – котрий повинен навчатися, і вчитися, і працює одночасно; у гіршому випадку, якщо перевага віддана буде навчанню, то він втратить можливість отримати роботу після закінчення вузу. Студент стаціонарної форми навчання – наполовину студент, а наполовину працюючий. Отже, якість навчання погіршується, і досвід роботи під питанням. Тому працевлаштування молоді повинно бути об'єктом першочергових економічних та правових заходів держави [2, с. 122].

Проблемою ринку є порушення спільних об'єктивних економічних законів ринку, законів, які регулюють відношення між роботодавцями та власниками робочої сили. У першу чергу – це порушення закону попиту та пропозиції. Отже, ринок має свою специфіку, котра полягає у такому:

суб'єктами ринку є частина економічно-активної молоді віком до 28 років;

незахищеними є і та частина молоді, яка закінчила навчання в загальноосвітній школі, але не продовжила навчання ні в профтехучилищах, ні у вищих навчальних закладах і повинна бути працевлаштована, тобто це незайнята молодь віком до 18 років;

особлива група незайнятої молоді – це випускники середніх загальноосвітніх шкіл, які закінчили навчання або перервали його, як наприклад, діти-сироти, яким виповнилося 15 років і які можуть бути працевлаштовані на спеціалізовані місця з неповним робочим днем.

Найважчими для України в економічному плані були 2008 – 2009 року – це роки кризи. В Україні вона розпочалася приблизно у липні 2008 року. Криза, перш за все, позначилася на будівельній, автомобільній галузях, туризмі, фінансах, сфері послуг і ринку нерухомості. Почалися масові звільнення серед металургів, будівельників, хіміків. Інші компанії, відчувши фінансові проблеми, почали звільняти співробітників, закривати фінансові проекти, скорочувати бюджети на розробку програмного забезпечення, яке вплинуло на банківську систему, фінанси, інвестиції, будівництво. Протягом тих років ринок праці в Україні ще не знав такого різкого збільшення кількості безробітних. У той час, як керівництво намагалось заощадити на витратах та врятувати капітал, основними жертвами світової фінансової кризи стали всі ті, котрі кожної миті могли потрапити під скорочення.

Також доволі високим був і рівень прихованого безробіття. Через фінансову кризу, за неповними прогнозуваними даними, могли повернутися в Україну 6 – 7 млн українських заробітчан. Таким чином, прогнозувалося, що влітку 2009 року в країні могло бути 8 – 10 млн безробітних, хоча офіційно на той час було зареєстровано 1,2 млн осіб. Реальна ж кількість безробітних складала близько 3 млн осіб, що значно перевищувало дані офіційної статистики, причому безробітних жінок значно більше, ніж чоловіків – це пов'язано із бумом народжуваності, який мав місце в Україні, та відповідною реакцією роботодавців, які не бажали мати справу із багатодітними матерями або вагітними. Наприкінці 2011 – початку 2012 років ситуація в країні стабілізувалась. Про це повідомляють Державні служби статистики. Число безробітних чоловіків у 2012 році становить 254,4 тис. осіб, а жінок – 290,2 тис. осіб [3].

Криза стала вдалим приводом для працедавців значно знизити зарплату робітникам підприємств. Неможливість встановити мінімальну заробітну плату на рівні прожиткового мінімуму для працездатної особи, хоча це з початком 2009 року й передбачалося, призводить до того, що розмір мінімальної зарплати коригувався лише відповідно до індексу інфляції. Загалом по Україні середньомісячна заробітна плата складала 1 тис. 787 грн (дані за січень – жовтень 2008 року). Але близько 1,5 млн українців отримували заробіток, який не перевищував встановлений законом прожитковий мінімум (669 гривень). На сьогодні він складає 1 тис. 134 грн. За соціологічними дослідженнями у 2008 році кожен другий громадянин почав економити на продуктах харчування й близько 20 % – на медикаментах. І хоча криза принесла в суспільство багато проблем, ситуація, що склалася на ринку праці, мала і свої позитивні сторони. Серед молоді з'явилася велика кількість фахівців різних спеціальностей і кваліфікацій. У роботодавців зростають можливості вибору та залучення найкращих працівників на найвигідніших умовах. Більшість з тих, хто потрапив під звільнення для витримки конкуренції на ринку праці починає підвищувати свій професійний рівень або змінювати професію [4]. За даними Держкомстату, у кризовий 2009 рік кількість безробітних серед молоді в Україні складала більше 13 %, це у два рази вище, ніж серед усього населення (більше 6 %). У 2010 році пропорція майже така ж: близько 18 % безробітних серед молоді (майже кожен п'ятий) та близько 9 % серед усього населення. Практично кожен третій випускник є незайнятим і шукає роботу, адже зайнятість у ринковій економіці не можна забезпечувати винятково через механізм ринку, тому для робітника продаж робочої сили, її ціна слугує єдиним джерелом фізичного існування. Продаж робочої сили не можна відстрочити, розтягнути, вибираючи сприятливіші умови співвідношення попиту та пропозиції. Затримка з реалізацією цього товару порушує питання про виживання робітника і його родини, і тому зміна кон'юнктури ринку прямо впливає на стабільність суспільства, підтримувати яку і покликана держава.

Державне регулювання ринку праці – система правових та організаційно-економічних заходів держави щодо забезпечення зайнятості, нормальних умов праці та раціонального використання робочої сили. Головним завданням механізму регулювання ринку праці та зайнятості населення є забезпечення ефективного використання наявної робочої сили для отримання максимального економічного і соціального ефекту.

Для поліпшення зайнятості та зниження безробіття на ринках праці Банік О. Б. пропонує заходи для поліпшення формування попиту на робочу силу: збереження і створення робочих місць на діючих підприємствах; організація оплачуваних суспільних робіт; створення робочих місць для осіб з обмеженою можливістю використання трудового потенціалу. Проводити політику формування пропозиції робочої сили: навчання та перенавчання працівників; регулювання тривалості робочого часу; регулювання міграційних процесів [5, с. 296].

Безробіття має неоднакові наслідки для різних категорій працівників. Так, рівень безробіття серед управлінських кадрів нижчий, ніж у робітників. Перших також рідше звільняють під час спаду, ніж останніх. Підприємства меншою мірою схильні звільняти кваліфіковані кадри, на навчання яких вони витратили певні кошти.

Значно вищий рівень безробіття серед молоді порівняно з дорослими. В окремих країнах дискримінація має місце і щодо жінок, окремих національностей і рас.

Безробіття серед молоді має також глибокі соціальні наслідки. Депресія прирікає багатьох людей на бездіяльність, яка призводить до втрати кваліфікації, самоповаги, занепаду моральних засад, розпаду сім'ї, а також до суспільних і політичних заворушень.

Масове безробіття призводить до швидких, іноді дуже бурхливих соціальних і політичних змін. Прикладом таких змін є прихід Гітлера до влади в умовах безробіття. Безробіття, нарешті, має прямий зв'язок із зростанням кількості самогубств, вбивств, смертності від серцево-судинних захворювань, психічних хвороб тощо.

Для подолання безробіття серед молоді запропоновано такі шляхи та заходи:

збереження кількості робочих місць за рахунок зниження податків для підприємств, унаслідок чого припинити скорочення та звільнення персоналу;

створення ефективної системи працевлаштування, яка ґрунтуватиметься на науковому осмисленні правових відносин, що виникають у цій сфері, правового статусу суб'єктів, їхніх прав та обов'язків, що надасть змогу громадянам знаходити робочі місця з гідною заробітною платою, комфортними та безпечними умовами праці;

створення більшої кількості спеціальних центрів зайнятості, де кожен зможе дізнатись про перспективні галузі діяльності, пройти курси перенавчання й підвищення кваліфікації, проконсультуватись з висококваліфікованими спеціалістами стосовно того, як правильно проходити співбесіду з потенційним працедавцем, формувати стосунки з колективом, відчувати себе захищеним та потрібним на робочому місці;

стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу;

проведення щотижневого моніторингу працівників, звільнених у зв'язку з ліквідацією підприємств та організацій, або скорочення чисельності чи штату працівників, а також неповної зайнятості працівників;

легалізація тіньового сектору економіки, де спостерігається поступовий відтік робочої сили, яку не завжди використовують адекватно [5].

Отже, на погляд автора, вирішити проблеми, які перешкоджають працевлаштуванню молоді, можна шляхом активізації та поліпшення роботи центру зайнятості, а також через удосконалення організації підготовки молодих кадрів професійними навчальними закладами за допомогою системи випереджальної освіти.

У першу чергу, центр зайнятості повинен створити спеціальний відділ по роботі з молоддю, який зможе запропонувати альтернативні варіанти працевлаштування, допомогу у професійному навчанні, у здобутті нової спеціальності, оволодінні навичками приватного підприємства або використання вакантних робочих місць з гнучким графіком роботи. Також фахівцям центру зайнятості необхідно розробляти цільові програми з професійної орієнтації та навчання, які підвищать конкурентну спроможність молоді на ринку праці. Цільові програми з професійного навчання мають складатися з напрямів:

фінансування з державного та місцевого бюджетів;

прискорена форма навчання;

Крім того, пріоритетним напрямом роботи центрів зайнятості має бути організація стажувань на робочому місці. На думку автора, стажування на робочому місці сприяє соціально-професійній адаптації та оволодінню програмами професійної діяльності. Такий напрям, як стажування, необхідно розвивати центру зайнятості, залучаючи роботодавців до співпраці для комплектації необхідних кадрів. Разом із тим треба вдосконалювати організацію і зміст підготовки молодих кадрів професійними навчальними закладами за допомогою випереджальної освіти, що ґрунтується на прогнозуванні потреб роботодавців у робочій силі та узгодженості ринку праці з ринком освітніх послуг. Щоб підвищити рівень якості підготовки молодих спеціалістів професійними навчальними закладами, необхідна спрощена система ліцензування освітньої діяльності, підвищення рівня матеріально-технічної, методичної навчальної бази, а також збільшення витрат на науково-дослідні, конструктивні роботи, упровадження сучасних педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Романюк О. В. Проблеми працевлаштування молоді [Електронний ресурс] / О. В. Романюк. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_ep/2011_6/files/EC611_53.pdf.
2. Університет банківської справи національного банку України // Фінансовий простір. – 2011. – № 3. – С.120–125. 3. Українська правда. Економічна правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.epravda.com.ua/news/2012/03/16/318783/view_print. 4. Шляхіна О. В. Київський національний університет ім. Т. Шевченка. Інститут Міжнародних відносин. Вплив держави на українське підприємство в умовах кризи [Електронний ресурс] / О. В. Шляхіна – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2009_03_18/ek8_shlyu_anina.php. 5. Баник О. Б. Національний університет "Львівська політехніка" / О. Б. Баник // Менеджмент та підприємство в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2010. – № 691. – С. 293–298.